

ทำไมพระโหราธิบดีจึงตั้งชื่อแบบเรียนว่า “จินตามณี” Why did Phra Horadhibodee entitle his textbook as Cintamani?

ปรมัตต์ คำเอก

Paramat Kham Ek, Ph.D.

รองศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันออก

คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

บทคัดย่อ

จากการหาที่มาของคำว่า จินตามณี จากศัพท์เดิมซึ่งเป็นภาษาสันสกฤตจากมนตร์ของเทพเจ้าและพระเทวี ก็มีความหมาย เนื้อหาไปในทิศทางเดียวกันคือ แก้ววิเศษที่ผู้ใดครอบครองคิดสิ่งใดก็จะได้สิ่งที่ปรารถนา และจินตามณีที่เป็นมนตร์ก็เช่นเดียวกัน ผู้ที่ใช้มนตร์ด้วยการท่องเสกเป่า ก็จะประสบความสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนาเช่นกัน วรรณกรรมมหากาพย์ทมิฬเรื่อง ชีวกะ จินตามณี จะเห็นว่าแม้ในวรรณกรรมทมิฬมหากาพย์ ชีวกะ จินตามณี ก็มีเรื่องราวที่เป็นไปในทางหลุดพ้นจากโลกโลกีย์ อาจเป็นเพราะว่ามีคำว่า จินตามณี ก็เป็นไปได้

จินตามณี ของรามจันทรศกฺษะ พรรณนาถึงอารมณ์ ความพยายาม ความเชื่อ ความรักดี ความกรุณา ความละเอียดและความสำนึกผิด ความโลภและความปิติ ความโกรธ ความอิจฉาริษยา ความกลัว จินตามณี มีความหมายในลักษณะต่างๆ ในอินเดีย ไม่ว่าจะเป็นด้านวรรณกรรม ความเชื่อเกี่ยวกับแก้ววิเศษและมนตร์ศักดิ์สิทธิ์ ล้วนแล้วแต่มุ่งให้ผู้ที่ปรารถนา ประสบความสำเร็จดังใจหมาย และเป็นไปในทางนำพามนุษย์ให้ข้ามพ้นจากโลกไปสู่ความหลุดพ้น

มนต์วิเศษ หรือ มนต์ เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้ ได้ครอบครอง ได้อ่าน ได้ท่อง ก็จะประสบความสำเร็จ ซึ่งเนื้อหาของแบบเรียนก็เป็นศัพท์อักษรเหมือนกับมนตร์ และยังแทรกวิธีการแต่งกาพย์ โคลง ฉันท์อีกด้วย ผู้ที่แต่งหนังสือแบบเรียนจินตามณีนี้นั้น สันนิษฐานว่าน่าจะเป็นพรหมณ์ที่มาจากนครศรีธรรมราชหรือประเทศอินเดียที่มีภูมิลำเนาอยู่ติดทะเล เพราะรู้ศัพท์ภาษาสันสกฤตเป็นอย่างดี รู้ศัพท์ทางศาสนาพุทธและฮินดู

คำสำคัญ: จินตามณี, โหราธิบดี, แบบเรียน

Abstract

From studying of the word Cintāmanī comes from Sanskrit means a fabulous gem supposed to yield to its possessor all desires. Cintāmanī is called the Mantra of gods and goddess such as the word of Ram is Cintamani Mantra of the lord Ram, Ganesh is Cintāmanī Mantra of lord Ganesh, Kṛīmī is Cintāmanī mantra of kālī, Harīmī of Sarasvatī. One who use those mantras those will be successful in their life. Due to the word “Cintāmanī” the story may give us the knowledge about emancipation from mundane life.

Cintāmanī is composed by Ramcandra Shukla (1884 -1941) he described the feeling, effort, believe, devotee, compassion, ashamedness and repentance, greediness, delightfulness, anger, jealousy, fear etc. and the poem which bring our mind beyond the selfish world. The word Cintāmanī means in different meaning as literature, jewel of thought and magic mantra giving all desires to us and remove human’s mind from selfishness then obtain the liberation.

In the sameway Phrahoradhibadi gave the name of the lesson Cintāmanī. It may is supposed as magical jewel or Magic mantra. When the students are learning, its possessor, spelling then it grants all desires. The lesson of Cintāmanī contains the words likes mantra and teaching how to compose the poem. My idea the writer of Cintamani may be Brahman from Nakhon Srithammarat south of Thailand or southern India who had good knowledge in Sanskrit, Buddhism, Hinduism.

Keywords: Cintamani, Phr Horadhibodee, Textbook

บทนำ

หนังสือจินตามณีนี้อยู่หลายฉบับ คือ 1 จินตามณีนับความแปลก คือ เป็นฉบับที่มีข้อความไปจากจินตามณีนับฉบับอื่นๆ มีอยู่ 2 ฉบับคือ ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพประทานฉบับหนึ่งกับฉบับเดิมที่เป็นสมบัติของหอสมุดฯอีกฉบับหนึ่ง 2. จินตามณีนับความพ้องคือ ฉบับที่มีข้อความพ้องกันเป็นส่วนใหญ่ จะมีแตกต่างกันบ้างก็เพียงเล็กน้อยมีอยู่หลายเล่มสมุดไทย 3. จินตามณีนับพระนิพนธ์กรมหลวงวงศาธิราชสนิท ซึ่งทรงแต่งตามรับสั่งของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยเอาจินตามณีของพระโหราธิบดีเป็นหลักในการแต่ง 4. จินตามณีนับหมอบรัดเลย์ เป็นฉบับที่มีการเพิ่มประถม ก.กา ปฐมมาลาและปทานุกรมไว้ด้วย (อัมพร แก้วสุวรรณ, 2527 หน้า 11) หนังสือแบบเรียนจินตามณี ถึงจะเหลือเล่มเดียวและเนื้อหาจะน้อยก็ตามที แต่ก็ยังเหลือผลงานที่พระโหราธิบดีแต่งขึ้นให้เราได้ศึกษาวิเคราะห์บ้าง

ความหมายของคำว่า จินตามณี

ในคำนำของจินตามณีนับหมอบรัดเลย์ได้เขียนไว้ว่า จินตามณี หรือ จินตามณี แปลว่า แก้ววิเศษ (หมอบรัดเลย์, 2549, คำนำ) ชื่อหนังสือที่ถูกล่ามโซ่เป็น จินตามณีอย่างเดียวก็น่าแปลกเพราะว่า จินตามณี เป็นชื่อของแก้วสารพัดนึกอย่างหนึ่งซึ่งชื่อกันมาแต่โบราณว่า ถ้าใครมีอยู่แล้ว อาจนึกอะไรได้ผลสำเร็จตามใจนึกของผู้เป็นเจ้าของฉันใด ท่านผู้แต่งตั้งนามของหนังสือนี้ ก็ฉันนั้น คือ น่าจะตั้งใจให้ความหมายว่า ถ้ากฤษบุตรีผู้ใดเรียนได้ตามหนังสือเล่มนี้แล้ว ก็จรรู้แตกฉานในอักษรศาสตร์ของไทยได้เหมือนหนึ่งมีแก้วสารพัดนึกคือ จินตามณี จึงมีโคลงบทหนึ่งท้ายหนังสือเล่มนั้นบอกความไว้ชัดเจนว่า

ลิขิตวิจิตรสร้อย	ศุภอรรด
ดั่งมณีจินดารัตน์	เลอศแล้ว
อันมีศิริสวัสดิ์	โสภาคย์
ใครรู้คือได้แก้ว	ค่าแท้ควรเมื่อฯ (จินตามณี เล่ม 1-2, 2514 หน้า 135)

คำว่า “จินตามณี” ในภาษาสันสกฤตยังเป็นชื่อของคัมภีร์ต่าง เช่น คัมภีร์เกี่ยวกับโหราศาสตร์ที่ท่านทศพลแต่ง (จินตามณีนับเล่ม 1-2 น. 137) ถ้าวิเคราะห์ศัพท์ของคำว่า “จินตามณี” มาจากคำว่า จินตา (cintā) หมายถึง ความคิด มณี (maṇi) หมายถึง แก้วมณี เมื่อรวมทั้งสองศัพท์เข้าด้วยกันเป็น จินตามณี “ต” บาลีสันสกฤตกลายเป็นเสียงเป็น “ด” ในภาษาไทย เช่น ตารา เป็น ตารา ตาปส เป็น ดาปส ตรุณ เป็น ตรุณ เป็นต้น (พัฒน์ เฟื่องผลา, 2525 หน้า 336) ดังนั้น จินตามณี จึงหมายถึง แก้วมณีที่วิเศษที่คิดแล้วจะประทานความปรารถนาทุกประการแก่ผู้ที่ครอบครอง (Vaman Shivram Apte, 1989) ดังนั้น คำว่า จินตามณี มาจากคำว่า จินตา หมายถึงความคิด และ มณี (muni) หมายถึง ฤๅษี, นักบวช จึงไม่มีความหมายเหมือนกับจินตามณี

จินตามณีนอกจากหมายถึงแก้ววิเศษแล้วยังหมายถึง พระพรหม, เทพเจ้าสูงสุด, พระนามของพระพุทธเจ้า, ขนม้าที่ถักไว้ที่คอ (भांरी bhaumrī) เป็นมงคล

คำว่า “จินตามณี” พบในวรรณกรรมภาษาทมิฬที่เก่าแก่และมีชื่อเสียงคือยุคสังกัม (sangam) มีบทกวีนิพนธ์ 8 ผลงาน เป็นบทกวีลูกทุ่ง 10 บท งานเกี่ยวกับไวยากรณ์ 2 เล่ม และมหากาพย์ 5 เล่ม คือ Silappadhikaram, Manimekhalai, Valaiyapathi, Kundalakesi, and Jivaka Cintamani (<http://www.tamilspider.com/resources/2552-Civaka-Cintamani-A-Tamil-Epic-Sangam-Age.aspx>) 1 ใน 5 มหากาพย์นั้น มีมหากาพย์เล่มหนึ่งชื่อ “ชีวกะ จินตามณี” จากวรรณกรรมมหากาพย์ทมิฬในศาสนาเซนที่ชื่อว่า “ชีวกะ จินตามณี” แต่งขึ้นในสมัยกษัตริย์โจฬะ โดยนักบวชศาสนาเซนชื่อ ตีรุตักกะเตวรี เป็นภาษาสันสกฤต เป็นฉันทที่ชื่อว่า วิรุตตัม (จินตามณีนับเล่ม 1-2, 2514 หน้า 137) เนื้อหาเป็นเรื่องของพระราชินีชื่อพระเจ้า สัสฉันตันที่ทรงมีเมวมอยู่ในกามคุณ ทำให้การยอหย่อนต่อการปกครองประเทศจึงให้อำมาตย์มนตรี ชื่อ กัตติยันกรัน เป็นผู้แทนพระองค์ในการปกครอง แต่

เนื่องจากอำมาตย์คนนี้ไม่เชื่อศรัทธาจึงคิดกบฏแย่งอำนาจ เขาได้สังหารพระเจ้า สัสฉันตันตันเสีย แต่ก่อนที่พระองค์จะถูกปลงพระชนม์ พระองค์ได้สั่งให้พระมเหสีที่ตั้งพระครรภ์ขึ้นนกกยงบินหนีไป ต่อมาพระมเหสีได้ให้ประสูติพระโอรสชื่อ ชิวกะ เป็นตัวเอกของมหากาพย์ พระกุมารได้ถูกเลี้ยงดูโดยพ่อค้าผู้นับถือศาสนาเซน (ไชนะ) เมื่อเจริญเติบโตพระกุมารก็ได้กลายเป็นวีรบุรุษและผู้นำในศาสนาเซน ต่อมาพระองค์ได้เสด็จกลับไปยังปิตุภูมิเพื่อล้างแค้นแทนพระราชบิดาพระเจ้า สัสฉันตันตัน พระราชกุมารชิวกะได้ช่วยชนะและฆ่าอำมาตย์กัตติยการันกอบกู้ราชบัลลังก์มาได้ พระเจ้าชิวกะได้ปกครองด้วยความเป็นธรรมและเจริญรุ่งเรืองจนถึงวัยชรา ทรงเปี่ยมยศต่อโลกก็โยโลก และได้พบกับท่านมหาวิระแล้วสละโลกออกบวชเพื่อความหลุดพ้น (<http://www.tamilspider.com/resources/2552-Civaka-Cintamani-A-Tamil-Epic-Sangam-Age.aspx>)

จินตามณีในความหมายที่เกี่ยวกับมนตร์ ผู้ที่ภักดีหรือนับถือพระรามซึ่งเป็นอวตารหนึ่งของพระวิษณุ เมื่อสวดชื่อของพระราม ก็จะได้สิ่งที่ยปรารถนาทั้งปวง รามเป็นมหามนตร์ เพียงแค่รามหนึ่งชื่อเป็นที่รวมชื่อของเทพเจ้าสูงสุด ผู้นำถือพระรามควรจะสวดมนตร์ราม เมื่อสวดเขาก็จะไปถึงพระราม ร่องรับ (pātra) ความเมตตาจากพระองค์ พระนามของพระหริ คือ ราม เป็นจินตามณี เป็นสิ่งที่นึกคิด คือผู้ที่ปรารถนาสิ่งใดสิ่งนั้นก็จะได้สมความปรารถนา ไม่ว่าจะงานใดๆ ท่านคุรุณานักได้สอนว่า โดยการภาวนารลึกถึงพระศรีราม การงานทั้งหมดก็จะสำเร็จ (<https://www.bhaskar.com/punjab/ludhiana/news/PUN-LUD-HMU-MAT-latest-ludhiana-news-023503-305763-NOR.html>)

จินตามณีเป็นพระนามหนึ่งของคณบดี (ชื่อหนึ่งของพระคณศ) เป็นเทวดาแห่งความรู้ ประธานปัญญาแก่เรา เรียกท่านว่าผู้กำจัดอุปสรรค มีเรื่องเล่าว่า ครั้งหนึ่งราชกุมารองค์หนึ่งพระนามว่า คณศ มีความโหดร้ายมาก พระองค์ทำความเดือดร้อนให้กับคนยากจนและขัดขวางการบำเพ็ญตบะของนักบวช ครั้งหนึ่งพระองค์ไปล่าสัตว์กับเพื่อนๆ มีกบิลฤๅษีตนหนึ่งอยู่ในอาศรม ฤๅษีได้ทำการต้อนรับพระเจ้าคณศและเชื้อเชิญให้เพื่อนๆ ของพระองค์รับประทานอาหาร พระเจ้าคณศเมื่อเห็นอาศรมของฤๅษีกบิลจึงทรงพระสรวลหัวเราะและตรัสว่า นักบวชยากจนอย่างท่านจะจัดการเลี้ยงอาหารคนมากมายได้อย่างไร? จากการพูดเช่นนี้ ฤๅษีกบิลได้นำเอาจินตามณี(มณีที่ให้สิ่งที่ยปรารถนา) จากสร้อยคอของตนและวางไว้บนโต๊ะไม้ขนาดเล็ก ท่านฤๅษีได้ไหว้แก้วมณีและได้ทำการขอพร และเมื่อมองไปที่ปรากฏภูมิโรงครัวห้องหนึ่ง ให้แต่ละคนนั่งบนอาสนะไม้จันทร์ เสริพออาหารที่อร่อยด้วยถาดเงิน พระเจ้าคณศและสหายมีความสุขที่ได้บริโภคอาหารอร่อย พระเจ้าคณศเมื่อทรงสรวลพระกระยาหารแล้วได้ทรงขอแก้ววิเศษกับฤๅษีกบิล แต่ฤๅษีปฏิเสธ เพราะท่านรู้ว่าพระเจ้าคณศมีนิสัยชั่วร้าย ดังนั้นพระเจ้าคณศจึงใช้กำลังแย่งแก้วนั้นไป หลังจากนั้น ฤๅษีกบิลได้อาราธนาพระคณบดี(พระคณศ) คณบดีพอใจในความภักดีของฤๅษีจึงตัดสินใจที่จะสั่งสอนพระเจ้าคณศ พระเจ้าคณศทรงพระดำริว่า จะทำร้ายฤๅษีกบิลเพื่อนำแก้วมาอีก ดังนั้นพระองค์จึงทำร้ายฤๅษีกบิล ด้วยพระเมตตาของพระคณบดีได้เกิดกองทัพใหญ่ขึ้นในป่าและได้ฆ่าทหารทั้งหมดของพระเจ้าคณศเสีย ตอนนี้พระคณบดีได้ลงรบเอง พระเจ้าคณศได้โจมตีด้วยการยิงกราดด้วยศรที่พระคณบดี แต่พระองค์ได้ทำลายลูกศรเสีย หลังจากนั้นพระคณบดีได้ขว้างอาวุธขวานไปที่พระคณศและฆ่าเสีย พระราชาอภิชาติผู้เป็นพระราชบิดาของพระเจ้าคณศได้เสด็จมายังสนามรบและพระองค์ได้ไหว้พระคณบดี พระองค์ได้มอบจินตามณีแก่ฤๅษีกบิลและได้ขอโทษพระคณบดีแทนพระโอรสของพระองค์ และหลังจากพระเจ้าคณศสวรรคตแล้วจึงได้ขอพรให้พระองค์ได้หลุดพ้น พระคณบดีผู้ที่มีพระเมตตาได้ฟังพรของพระราชาแล้ว ดังนั้นพระคณบดีจึงได้ช่วยเหลือฤๅษีกบิลเพื่อรับจินตามณีคืน ดังนั้น จึงเรียกพระคณบดีว่า จินตามณี (<https://hindi.boldsky.com/inspiration/short-story/how-ganapati-came-be-known-as-chintamani-005622.html>)

คำว่าจินตามณี เป็นคำที่ใช้เรียกชื่อมนตร์ของเทพเจ้าและพระเทวี เช่น มนตร์พระแม่กาลีคือ มนตร์ Krīm เป็นมนตร์อักษรเดียวของพระแม่กาลี มีอิทธิฤทธิ์มาก เรียกว่า “จินตามณีของพระแม่กาลี” มนตร์ทิพย์ของพระแม่สรัสวดี หลังทารกเกิดครึ่งชั่วโมงก่อนทำพิธีเกิด ใช้ดินทองหรือลวดทองเขียนยันต์ที่ลิ้นด้วยเนยบริสุทธิ์ผสมด้วยน้ำผึ้ง

แล้วท่องมนตร์ โอม หรีม โอม om harim om จากมนตร์นี้ หรีมเป็นเมล์ตจินตามณี และควรสวดมนตร์นี้ด้วยเสียงที่ไพเราะข้างๆหูทารก (http://www.pustak.org/index.php/dictionary/word_meaning)

แม้ในหนังสือจินตามณีเล่ม 1-2 ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ ได้พูดถึงจินตามณีเป็นมนต์ว่า ยังมีขาดกเรื่องหนึ่ง ซึ่งท่านพระสิริมังคลาจารย์ยกเอามาสาธกในมั่งคั่งถกที่ปณี ตอนแก้วปาปาวีรติกกล่าวถึงนางยักษ์นี้บอกวิชาชื่อจินตามณี ให้แก่ลูกชายที่จะมาอยู่ในหมู่มนุษย์ แต่ที่นางพันธุรัตบอกให้พระสังข์ในเรื่องสังข์ทองเรียก มหาจินตามนต์ และสำหรับร้ายเรียกเนื้อเรียกปลา

อันรูปเงาะไม้เท้าเกือกแก้ว	แม่ประสิทธิ์ให้แล้วตั้งปรารภนา
ยังมนต์บทหนึ่งของมารดา	ชื่อว่ามหาจินตามนต์
ถึงจะเรียกเต่าปลามัจฉาชาติ	ฝูงสัตว์จับบาทในไพรสนต์
ครุฑาเทวัญขึ้นบน	อ่านมนต์ขึ้นแล้วก็มาปล้น (จินตามณี เล่ม 1-2, 2514 หน้า 136)

จากการศึกษาที่มาของคำว่า จินตามณีที่ปรากฏอยู่ในที่ต่างๆ หมายถึง แก้ววิเศษ พระนามของเทพเจ้า บุคคลวัตถุที่เป็นมงคล มนตร์ที่ศักดิ์สิทธิ์ ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นไปในสิ่งที่ดี เป็นมงคลและมีความศักดิ์สิทธิ์

จินตามณียังเป็นผลงานการประพันธ์ลักษณะเป็นบทความหลายๆ เรื่อง ของนักวิจารณ์,นิพนธ์ นักประวัติศาสตร์ นักแปล นักเล่าและกวี งามจันทร์ ศุกละ (1884 -1941) เช่น เรื่องอารมณ์ ความพยายาม ความเชื่อ ความรักดี ความกรุณา ความละเอียดและความสำนึกผิด ความโลภและความปิติ ความโกรธ ความอิจฉาริษยา ความกลัว ความโกรธ ช่วงท้ายพูดเกี่ยวกับกวีคืออะไร ท่านได้ให้ความหมายของกวีว่า กวีคือคำพูดของมนุษย์เป็นศัพท์ยกใจของมนุษย์ให้หลุดพ้นเหนือดินแดนที่นำละอายที่มีความเห็นแก่ตัว ไปยังโลกที่มีความเสมอภาคกัน มีความคิดที่บริสุทธิ์ จะเห็นว่า ท่านรามจันทร์ ศุกละได้เขียนเรื่อง จินตามณีที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนทางศาสนา รวถึงเรื่องกวี ซึ่งไม่ใช่กวีที่ให้ความหมายของศัพท์ที่มีความไพเราะลึกซึ้งทำให้เกิดความเพลินใจ แต่เป็นกวีที่จะยกจิตใจมนุษย์ให้หลุดพ้นจากโลกแห่งความเห็นแก่ตัว มีจิตใจบริสุทธิ์ (Acharya Ramacandra Shukla, 1992, p. 93)

จากการหาที่มาของคำว่า จินตามณี จากศัพท์เดิมซึ่งเป็นภาษาสันสกฤต จากมนตร์ของเทพเจ้าและพระเทวี ก็มีความหมาย เนื้อหาไปในทิศทางเดียวกันคือ แก้ววิเศษที่ผู้ใดครอบครองคิดสิ่งใดก็ได้สิ่งที่ปรารถนา และจินตามณีที่เป็นมนตร์ก็เช่นเดียวกัน ผู้ที่ใช้มนตร์ด้วยการท่องเสกเป่า ก็จะได้รับความสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนาเช่นกัน ส่วนวรรณกรรมมหากาพย์ที่มีเรื่อง ชิวกะ จินตามณี เกี่ยวกับพระราชาทรงพระนามว่า ชิวกะ จินตามณีเป็นพระโอรสของพระเจ้าสัสนันต์พระบิดาผู้ฝึกฝนในกามคุณละเลยการปฏิบัติหน้าที่ในการปกครองบ้านเมือง จนอำมาตย์มนตรีได้ทำการกบฏและสังหารพระองค์ ต่อมา ชิวก จินตามณีพระโอรสของพระองค์ก็ได้มายึดราชสมบัติคืนและปกครองบ้านเมือง ในวัยชราพระองค์ได้เปื้อนนำทางโลกีย์ พบพระมหาวีระแล้วออกบวชในศาสนาเซนเพื่อความหลุดพ้น จะเห็นว่าแม้ในวรรณกรรมมหากาพย์ ชิวกะ จินตามณี ก็มีเรื่องราวที่เป็นไปในทางหลุดพ้นจากโลกโลกีย์ อาจเป็นเพราะว่ามีคำว่า จินตามณี ก็เป็นได้ ผลงานการประพันธ์บทความของท่าน งามจันทร์ ศุกละที่ชื่อว่า จินตามณี แต่ละเรื่องพรรณนาถึงความหลุดพ้นจากความเห็นแก่ตัวของคนในโลก แม้ในเรื่องบทกวีที่เป็นบทกวีที่นำพาจิตใจมนุษย์ให้อยู่เหนือความเห็นแก่ตัว ที่มีเรื่องความโกรธ ความโลภ ความอิจฉาริษยา ความกลัว แม้ในหนังสือจินตามณี เล่ม 1-2 ปรากฏมีประเพณีการไหว้พระรัตนตรัยและเทพเจ้าว่า

ศรีลิตีวิวิธบรร กรประณต ทคนขประนม บรมไตรโลกยมลี ศรีบรมไตรรัตน ชคัต
โลกาจารย์ นบนมนการ พระสุรัสวดี คำภีร์ญาณพันลิก อธิกโชติปัญญา ข้อยข้าขอเขียน อาธิ
อักษรปราชแตงไว้ (จินตามณี เล่ม 1-2, 2514 หน้า 1)

จะเห็นว่ารายบพนี้ผู้ประพันธ์ต้องมีความรู้และความเชื่อศรัทธาในศาสนาพุทธและฮินดู ซึ่งมีการประณมมือ

ไหว้พระศรีรัตนตรัย ผู้อาจารย์ของโลก และพระสรัสวดี ผู้เป็นพระเทวีแห่งความรู้ ตามพราหมณ์ปุราณะ อธิบายที่ 43 กล่าวว่า พระสรัสวดีเป็นพระธิดาของพระพรหม พระสรัสวดีจะอยู่ที่ปลายลิ้นของทุกคน และเดินร่ายอยู่บนลิ้นของคนที่มีการศึกษา (Vettam Mani, 1993, p. 695) (หมายถึง การท่องจำตำราต้องใช้ลิ้นในการท่อง) ดังนั้น ผู้ที่จะเริ่มการเรียน ในพิธีเกี่ยวกับการเรียนการสอนต้องสักการบูชาพระสรัสวดีเสมอจะได้ประสบความสำเร็จในการเรียน

และในบทค่านมัสการ

นโมนะมัสการประนอม	อภิวัตวันทา
เมแห่งดูข้าประพฤติปรา	รพภโดยจำนงใจ
อัสดงมีแก่นมสา	ทรเจนนานาใน
ตัสสพุทธานสรวโร	ภพโลกยนาโถ
ธรงนามพระภควโต	พุทธภคยเดโช
พระองค์คืออรหโต	อันหักกามสงสาร
สัมมาสัมพุทธานสรวร	เพชโพธิโอรพาร
ตรัสไถยธรรมวราญา-	ณ ประเสริฐเลิศไกร
นบธรรมพระมกุฏไตรย	ปิฎกกุดตมิโน
โลกุตตราวรวโร	ยวิเศศศุกษุม
ยอกรกาณจนกฤษดาญ	ขวลิตกันภุม
พุทโธรสากิขุมนุญ	คณสงฆอรชฎารย
เสรีจฉายศรีโรตมภิวัน	ทียช้านมัสการ
ไตรรัตนทิวรญ	ณ มหามหาศจรย
เดชานุกาพรวโร	รัตนโชติพรายพรณ
จขุสวสดีชัยสรวร	ยาธิปัตติมากมี (จินตามณี เล่ม 1-2, 2514 หน้า 12)

จากบทนมัสการนี้ แสดงให้เห็นผู้วันทากราบไหว้น้อมใจไปยังพระพุทธเจ้าผู้เป็นพระอรหันต์ผู้หลุดพ้นจากสังสาร เป็นที่พึ่งของสัตว์โลก ผู้ตรัสสั่งสอนธรรมคือพระไตรปิฎกอันเป็นโลกุตตรธรรมและบุตรของพระพุทธเจ้าคือพระสงฆ์ จากการกราบไหว้ขออานุภาพแห่งพระรัตนตรัยจึงประธานความสุขสวัสดี มีชัย แสดงให้เห็นความปรารถนาความสุขสงบ ความสำเร็จนั่นเอง ดังนั้น ชื่อ จินตามณี หนังสือแบบเรียนนี้ ผู้แต่งคือพระโหราธิบดี ต้องเป็นผู้ที่รอบรู้จักความหมายของคำนี้ดี ก็คือต้องมีการศึกษาวรรณกรรมทมิฬหรือมนตร์ของเทพเจ้าและพระเทวีนำความสำเร็จความปรารถนามาให้ เป็นไปได้ว่า ผู้แต่งคงไม่ใช่คนไทย ที่เกิดในเมืองไทยในเวลานั้น อาจจะเป็นพราหมณ์ที่มีความรู้ทางภาษาสันสกฤตและวรรณกรรมภาษาทมิฬและสันสกฤตเป็นอย่างดี และการที่ท่านได้นำคำว่า “จินตามณี” มาตั้งชื่อแบบเรียน ก็เพราะว่าแก้วจินตามณีและมนตร์จินตามณีก็จะให้สิ่งที่ผู้ปรารถนาต้องการ และลักษณะของมนตร์ที่เป็นจินตามณีจะเป็นคำหนึ่งศัพท์หนึ่ง เช่น จินตามณีที่เป็นมนตร์พระรามคือ “ราม” ซึ่งเป็นพระนามของพระราม จินตามณีมนตร์ของพระคเณศคือ “คเณศ” จินตามณีมนตร์ของพระแม่กาลีคือ “กริม” จินตามณีมนตร์ของพระสรัสวดีคือ “หริม” ลักษณะมนตร์จินตามณีที่เป็นศัพท์เหล่านี้ผู้ใช้ต้องภาวนาเสกเป่าค่านั้นๆ เช่นเดียวกับพระโหราธิบดีได้ตั้งชื่อแบบเรียนว่า จินตามณี สันนิษฐานว่า น่าจะตั้งไว้เพื่อให้เป็นเหมือนดั่งแก้วมณีวิเศษหรือมนตร์ เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้ได้ครอบครอง ได้อ่าน ได้ท่อง ก็จะได้ประสบความสำเร็จในการเรียน หรือได้สิ่งที่ปรารถนา

ในหนังสือจินตามณี เล่ม 1-2 ได้พูดถึงพระโหราธิบดีว่า (ที่เรียกว่าพระมหाराชครูนั้น สันนิษฐานว่า เห็นจะเป็นคนเดียวกันกับพระโหราผู้แต่งหนังสือจินตามณีนั่นเอง ทำนองจะเรียกกันว่า พระมหाराชครู เพราะสมเด็จพระ

นารายณ์ทรงยกย่องเป็นครูบาอาจารย์ มิใช่เป็นตำแหน่งพระมหाराชาครูลูกขุนหรือพระมหाराชาครูพราหมณ์ พระโหราไมใช่ตำแหน่งพระมหाराชาครูพราหมณ์ ด้วยเหตุนี้จึงปรากฏว่าหนังสือ สมุทโฆษคำฉันท์นั้น (เรื่องเดียวกัน, หน้า 165) ผู้เขียนขอแสดงความคิดเห็นว่า พระมหाराชาครู เป็นตำแหน่งของพราหมณ์ในราชสำนักที่รับสนองพระราชโองการของรัฐกาลที่ 1 เป็นต้นมา พระมหाराชาครูพิธีศรีวิสุทธิคุณ (สวาสต์ รั้งสิพราหมณ์กุล) ได้บันทึกไว้ว่า “ได้พบประวัติพราหมณ์ในสมุดข่อยในพระบรมมหาราชวัง จึงได้คัดลอกไว้ดังนี้

รัชกาลที่ 1 มีพระมหाराชาครูพิธี ชื่อ สมบุญ

รัชกาลที่ 2 มีพระมหाराชาครูพิธี ชื่อ บุญคง

รัชกาลที่ 3 มีพระมหाराชาครูพิธี ชื่อ ทองคำ

รัชกาลที่ 4 มีพระมหाराชาครูพิธี ชื่อ พุ่ม

พราหมณ์เหล่านี้โดยมีพราหมณ์จากนครศรีธรรมราชเป็นหลักได้ร่วมกับพราหมณ์จากกรุงเก่าคือ พราหมณ์สายตระกูลศิริวัฒน์ ที่หลบหนีสงครามมา ซึ่งได้สืบสายเข้ามารับราชการในช่วงสมัยรัชกาลที่ 1-2 เช่นกันมาร่วมกันสร้างเทวสถานโบสถ์พราหมณ์ขึ้น ดังนั้นตำแหน่งของพราหมณ์มหाराชาครู อาจจะเป็นตำแหน่งเดิมที่มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ส่วน พระโหราธิบดี ก็น่าจะเป็นพราหมณ์ที่ทำหน้าที่นั้นๆ ก็จะเรียกตามหน้าที่ เช่น บทบาทของพราหมณ์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น พราหมณ์ในราชสำนักกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นแบ่งเป็นสามประเภท คือ

1. พราหมณ์พิธี ทำหน้าที่สืบทอดธำรงรักษาและประกอบพระราชพิธีต่างๆ ในราชสำนัก คือพวกที่มาจากนครศรีธรรมราช
 2. พราหมณ์โหราจารย์ คือ พราหมณ์ปุโรหิต ทำหน้าที่เป็นโหราประจำราชสำนักถวายฤกษ์ยามที่ดีในการประกอบพระราชพิธีต่างๆรวมทั้งถวายคำทำนายทางโหราศาสตร์
 3. พราหมณ์พฤตพิบาศ คือพราหมณ์มาจากเขมรทำหน้าที่จัดการดูแลช้างและพิธีกรรมเกี่ยวกับการคล้องช้าง
- หน้าที่หลักที่สำคัญของพราหมณ์ราชสำนักในยุครัตนโกสินทร์ตอนต้น อาจแบ่งได้เป็นหัวข้อต่างๆ ดังนี้
- เป็นครูของพระมหากษัตริย์ สอนการใช้ศาสตราวุธและเวทย์มนตร์ต่างๆ
 - เป็นที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน ถวายคำแนะนำในเรื่องการบริหารบ้านเมือง
 - เป็นโหราทำนายดวงชะตา และเหตุการณ์บ้านเมือง
 - ประกอบพิธีต่างๆ เพื่อพระมหากษัตริย์
 - อำนวยความสะดวกในการรบ
 - เป็นผู้พิพากษาคัดสินคดีความต่างๆ
 - เป็นราชทูต (กาญจนา สุวรรณวงศ์, 2523, หน้า 65 อ้างใน บำรุง คำเอก, 2547 หน้า 40)

จะเห็นว่าตำแหน่งพราหมณ์กับหน้าที่พราหมณ์แยกกันอย่างชัดเจน พระมหाराชาครูเป็นตำแหน่งพราหมณ์ส่วนพราหมณ์โหราจารย์ คือพราหมณ์ที่ทำหน้าที่ทำนายดวงชะตาและเหตุการณ์บ้านเมือง ก็เป็นไปได้ว่า พระมหाराชาครูมีหน้าที่ทำนายดวงชะตา จึงเรียกว่า พระโหราธิบดี คือหัวหน้าพราหมณ์ที่ทำหน้าที่ทำนายดวงชะตา ในหนังสือแบบเรียนจินตตามณี เล่ม 1-2 ก็ได้กล่าวถึงการทำนายของพระโหราธิบดีว่า พระโหราธิบดีผู้นี้ ปรากฏเกียรติคุณว่าเป็นผู้ทูลถวายคำทำนายแม่นยำ สมเด็จพระเจ้าปราสาททองทรงเชื่อถือมาก มีกล่าวไว้ในพระราชพงศาวดารว่า “พระโหราคนนี้แม่นยำนัก ครั้งหนึ่ง (สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปราสาททอง) เสด็จอยู่ในพระที่นั่งจักรวรรดิไพชยนต์มหาปราสาทมุสิกตกลงมา ทรงพระกรุณาเอาขันทองครอบไว้ ให้หาพระโหรามาทนาย พระโหราคำนวณแล้วทูลว่า สัตว์สี่เท้า ทรงพระกรุณาตรัสว่า กี่ตัว พระโหราคำนวณแล้วทูลว่า สี่ตัว ทรงพระกรุณาตรัสว่า สัตว์สี่เท้า นั้นถูกอยู่ แต่ที่สี่ตัวนั้นผิดแล้ว ครั้นเปิดขันทองขึ้น เห็นลูกมุสิกกลานอยู่สามตัวกับแม่ตัวหนึ่งเป็นสี่ตัว ก็ทรงพระกรุณาตรัสสรรเสริญพระโหรา

ธิบตีว่า ดูแน่นกว่าตาเห็นอีก ให้พระราชทานเงินตราซั้งหนึ่ง เสื้อผ้าสองสำรับ แต่นั้นมาก็เชื่อถือพระโหราธิบดีนัก” (จินตามณี เล่ม 1-2, 2514, หน้า 166)

เป็นไปได้ว่าพระมหาราชครูเป็นพรหมณ์ที่มาจากอินเดียใต้หรือจากนครศรีธรรมราช มีหลายอย่างที่แสดงให้เห็นความเป็นพรหมณ์ คือเป็นผู้รู้ภาษาสันสกฤตดีเยี่ยม และใช้ศัพท์ภาษาสันสกฤตที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนาได้อย่างชำนาญ ดังนั้นข้อความที่เขียนไว้ในหนังสือจินตามณี แบบเรียนภาษาว่า จินตามณีนี้ พระโหราธิบดี เดิมอยู่เมืองสุโขทัย แต่ถวายเป็นครูสมเด็จพระนารายณ์เป็นเจ้าลพบุรี (เรื่องเดียวกัน, หน้า 27) และบทกลอนที่ว่า

ขุนปราชหนึ่งเลิศ เป็นโหรประเสริฐ ปัญญาชำนาญ ชาวโอฆบุรี สวัสดิพิศาล

ข้าพระภูบาล เจ้ากรุงพระนคร

กาพย์ตรงนี้ ดูก็ส่งความราวจะบอกว่า พระโหราธิบดี เพราะกล่าวว่า ขุนปราชญ์ผู้หนึ่งเป็นโหรประเสริฐ แต่แทนที่จะบอกว่าชาวสุโขทัย ไพล่ไปเป็นชาวโอฆบุรี ตามหลักฐานที่นักประวัติศาสตร์ยุคต้นในชั้นหลังนี้ เมืองโอฆบุรีได้แก่เมืองพิจิตร ซึ่งเรียกเป็นคำไทยๆ ว่า เมืองสระหลวง หรือพระโหราธิบดีผู้นี้ เดิมจะอยู่สุโขทัย แล้วภายหลังย้ายมาอยู่พิจิตร เป็นอันไม่ทราบแน่20 (เรื่องเดียวกัน, 161-162) จากข้อความนี้ เมื่อดูจากความรู้ความสามารถของพระมหาราชครูหรือพระโหราธิบดี ท่านไม่ใช่คนไทยแน่นอน คงเดินทางมาจากนครศรีธรรมราชหรืออินเดียใต้แน่นอน เพราะคำว่า “โอฆ” ก็คือ สายน้ำ ดังนั้น โอฆบุรี คือเมืองที่มีน้ำ ถ้ามองดูจากเรื่องที่ท่านพระโหราธิบดีประพันธ์เรื่องสมุทโฆษ คำฉันท์แล้ว บรรยากาศของเนื้อเรื่อง ตอนที่ 1 การขึ้นต้นเรื่องจะพรรณนาการไหว้พระพุทธรูป นาค อสูร พระพรหม พระวิษณุ พระสังกรเทพเจ้าในศาสนาฮินดู ทะเลมหาสมุทร ชื่อปลา โดยเฉพาะปลานั้นจะมีปลาทะเล เช่น ปลาฉลาม ปลาจวด ฉลามหนุเมืองต่างๆ สัตว์ป่า นก พรหมบุรี รมยบุรี มัทบุรี พระบุรีหรือโยธยาศรี เมืองต่างๆ จะเป็นชื่อสันสกฤตและศัพท์ชื่อเมืองจะเหมือนเมืองทางอินเดียใต้ เช่น รมยบุรี คล้ายกับเมืองหนึ่งทางอินเดียคือเมือง รัมยนคร และมีมัทบุรี ก็เป็นเมืองทางอินเดียใต้คือเมืองมัทราส

จุดประสงค์ของการแต่งจินตามณี

จากวรรณกรรมหากาพย์ทมิฬพระโหราธิบดีได้แต่งหนังสือแบบเรียนและใช้ชื่อว่า “จินตามณี” นั้น มีจุดประสงค์สิ่งใด น. 162-162) ในหนังสือจินตามณี เล่ม 1-2 ได้เขียนไว้ว่า เหตุใดสมเด็จพระนารายณ์จึงมีรับสั่งให้ให้พระโหราฯ แต่งหนังสือ 2 เรื่อง คือจินตามณีและพระราชพงศาวดาร ด้วยปรากฏในเรื่องพงศาวดารรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ว่า เมื่อพวกบาทหลวงฝรั่งเศสแรกเข้ามาตั้งสอนศาสนาคริสต์ในพระนครศรีอยุธยา นั้น มาตั้งโรงเรียนขึ้นสำหรับสอนหนังสือแก่เด็กไทยด้วยอาศัยเหตุนี้ เห็นว่าพระสมเด็จพระนารายณ์ทรงพระราชดำริว่า ถ้าฝ่ายไทยเองไม่เอาเป็นธุระจัดการบำรุงการเล่าเรียนให้รุ่งเรืองก็จะเสียเปรียบฝรั่งเศส พระโหราฯ จึงเป็นปราชญ์มีชื่อเสียงว่าเชี่ยวชาญอักษรสมัยอยู่ในครั้งนั้น สมเด็จพระนารายณ์จึงมีรับสั่งให้เป็นผู้แต่งตำราสอนหนังสือไทยขึ้นใหม่ ส่วนการที่โปรดฯ ให้แต่งหนังสือพระราชพงศาวดารนั้น จะแต่งเป็นหนังสือเรียนหรือแต่งสำหรับให้เป็นความรู้แก่ทูตต่างประเทศที่เข้ามาในครั้งนั้น ก็อาจจะเป็นไปได้ทั้งสองสถาน แต่ควรฟังเป็นยุติได้ว่า การที่กวตชนให้ลูกผู้ดีเล่าเรียนหนังสือไทย คงเริ่มขึ้นในครั้งรัชกาลสมเด็จพระนารายณ์ ความที่กล่าวนี้ ยังมีหลักฐานที่สังเกตอีกอย่างหนึ่งด้วยตัวอย่างหนังสือที่มีเอกลักษณ์เขียนในครั้งนั้น เช่นหนังสือสัญญาที่ทำกับฝรั่งเศสยังปรากฏอยู่ กระบวนอักษรวิธีที่ใช้วิปลาสคลาดเคลื่อนมาก เห็นได้ว่าความรู้หนังสือไทยคงตกต่ำมาเสียคราวหนึ่ง เพราะฉะนั้น ต่อมาถึงรัชกาลหลังๆ จึงมีผู้รู้หนังสือสันตมากขึ้น โดยลำดับ จนสามารถแต่งบทกลอน เช่นเพลงยาวกันได้ชุกชุมเมื่อในรัชกาลพระเจ้าบรมโกษฐ์ ดังกล่าวมา ข้างต้น (จินตามณี เล่ม 1-2, 2514, หน้า 162-164)

จากข้อความในหนังสือจินตามณี เล่ม 1-2 เห็นว่าจุดประสงค์ของการแต่งหนังสือจินตามณีเพราะบาทหลวงฝรั่งเศสเข้ามาตั้งศาสนาคริสต์ในพระนครศรีอยุธยาพร้อมกับตั้งโรงเรียนสำหรับสอนหนังสือแก่เด็กไทย การที่ชาว

ต่างชาติเข้ามาตั้งโรงเรียนสอนศาสนาทำให้เกิดการศึกษาในโรงเรียนขึ้นเป็นครั้งแรก โรงเรียนมิชชันนารีที่เรียกว่า “โรงเรียนสามเณร” เป็นรูปแบบใหม่ของการเรียนวิชาหนังสือ และการที่มีระเบียบวิธีศึกษาเล่าเรียนตลอดจนมีตำราใช้เรียน การสอนเช่นนี้ก่อให้เกิดวิตกกังวลขึ้นว่า พ่อแม่จะส่งบุตรหลานไปเข้าเรียนในโรงเรียนมิชชันนารีและในที่สุดก็จะเป็นหนทางชักจูงให้เปลี่ยนศาสนาได้โดยง่าย อีกประการหนึ่งพระสมเด็จพระนารายณ์ทรงพระราชดำริว่า ถ้าฝ่ายไทยไม่สนใจจัดการบำรุงช่วยเหลือการเล่าเรียนแล้ว ก็เสียเปรียบทางฝรั่งเศส ประการต่อมา การทำหนังสือสัญญา กับฝรั่งเศส ยังมีความผิดพลาดทางอักษรมากเป็นความตกต่ำทางการศึกษาของไทย ความต้องการจะให้มีความรู้ภาษาไทยที่ได้มาตรฐานแน่นอนเช่นเดียวกับตำราเรียนของชาวต่างประเทศเพื่อเป็นหลักเกณฑ์ให้สมาชิกของสังคมได้เรียนรู้ตามแนวทางเดียวกัน คือ สาเหตุที่ทำให้พระโหราธิบดีผู้เป็นปราชญ์คนสำคัญในเวลานั้นแต่งหนังสือแบบเรียนจินตามณีขึ้นไว้โดยมีความมุ่งหมายให้เป็นหนังสือสำคัญที่ผู้ใดได้เรียนแล้วก็จะรู้แตกฉานในอักษรศาสตร์ เหมือนหนึ่งมีแก้วสารพัดนึก (อัมพร แก้วสุวรรณ, 2527, หน้า 10)

คำว่า จินตามณี นี้หมายถึง มณี มนตร์ที่ศักดิ์สิทธิ์นี้เอง คนไทยได้นำมาใช้เป็นชื่อยาและ, พระผงยาจินตามณี

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- จินตามณี เล่ม 1-2 บันทึกเรื่องจินตามณีและจินตามณี ฉบับสมเด็จพระเจ้าบรมโกศ. กรุงเทพฯ: บรรณาการพิมพ์.
บำรุง คำเอก. (2547). รายงานการวิจัยเรื่อง อิทธิพลของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น. ภาควิชาภาษา
ตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร.
พัฒน์ เพ็งผลา. (2525). บาลีสันสกฤตในภาษาไทย. กรุงเทพฯ: ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก, คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
หมอบรัดเล. (2549). จินตามณี ฉบับหมอบรัดเล. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไอซี.
อัมพร แก้วสุวรรณ. (2527). วิเคราะห์แบบเรียนภาษาไทย. นครปฐม: แผนกบริการกลาง สำนักงานอธิการบดี พระราชวัง
สนามจันทร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ภาษาอังกฤษ

- Acharya Ramacandra Shukla, (1992) Cintamani. Delhi: Prof. Kamal Prakashan.
Vaman Shivram Apte. (1989) The practical Sanskrit-English Dictionary. Delhi: Motial Banarsidass.
Vettam Mani. (1993). Puranic Encyclopaedia. Delhi: Motilal Banarsidass Publishers.

เว็บไซต์

- <http://www.tamilspider.com/resources/2552-Civaka-Cintamani-A-Tamil-Epic-Sangam-Age.aspx>
<https://www.bhaskar.com/punjab/ludhiana/news/PUN-LUD-HMU-MAT-latest-ludhiana-news-023503-305763-NOR.html>
<https://hindi.boldsky.com/inspiration/short-story/how-ganapati-came-be-known-as-chintamani-005622.html>
http://www.pustak.org/index.php/dictionary/word_meaning